

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Національної академії

внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Руслан СЕРБИН

20.06.2025 р.

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ щодо дисертації Баранця Володимира Анатолійовича на тему: «Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України» поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 26 жовтня 2021 року (протокол № 20).

ВИТЯГ

з протоколу засідання розширеного засідання науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності ННПД Національної академії внутрішніх справ від 17 червня 2025 року

Присутні:

проректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, Чернявський С.С. (науковий керівник);

навчально-науковий інститут післядипломної освіти:

директор інституту, доктор юридичних наук, професор Удалова Л.Д.

науково-дослідна лабораторія з проблем протидії злочинності ННПД:

завідувач лабораторії, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Вознюк А.А. (голова засідання);

головний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Тичина Д.М.;

провідний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, професор Арешонков В.В.;

провідний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Грібов М.Л.;

провідний науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук Шаповалова А.О.;

старший науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук Борець Т.О.;

провідний науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник Брисковська О.М.;

старший науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук
Бурак М.В.;

старший науковий співробітник лабораторії, доктор філософії
Гвоздюк В.В.;

старший науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук
Бурлака В.В.

відділ організації наукової діяльності:

провідний науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, доцент
Севрук В.Г.;

провідний науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, доцент
Павленко С.О.;

провідний науковий співробітник відділу, кандидат юридичних наук,
доцент Гелемей М.О.;

старший науковий співробітник відділу, кандидат юридичних наук
Бондар С.В.

кафедра кримінального процесу:

завідувач кафедри, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист
України Таран О.В.;

професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Хабло О.Ю.;

професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Римарчук О.В.;

кафедра оперативно-розшукової діяльності та національної безпеки:

завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, професор Герасименко Л.В.;

професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Василичук В.І.

(рецензент);

кафедра кримінальної юстиції навчально-наукового інституту права та психології:

завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Хахуцяк О.Ю.
(рецензент);

кафедра криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового експертно-криміналістичного інституту:

завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Атаманчук В.М.;

науково-дослідна лабораторія з проблем державотворення та правозастосування ННПП:

провідний науковий співробітник, кандидат юридичних наук
Сюравчик В.Г.;

відділ аспірантури (ад'юнктури) і докторантури:

доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки
України Тихонова О.В.

Були присутні 11 докторів наук та 14 кандидатів наук (докторів філософії)
за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертації здобувача науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності ННПД Національної академії внутрішніх справ Баранця Володимира Анатолійовича на тему: «Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації до розгляду та проведення разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Здобувача наукового ступеня, В.А. Баранця про результати дисертації. У своїй доповіді ним було обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; охарактеризовано об'єкт, предмет, мету і задачі дослідження, її емпіричну основу; сформульовані основні теоретичні положення, які обумовлюють наукову новизну; розкрито практичне значення одержаних результатів; наведено дані про їх апробацію.

Говорячи про актуальність теми, здобувач відзначив, що серед ключових законодавчих кроків оновлення системи кримінального судочинства, слід вважати сприяння законодавчому утвердженню особливого порядку досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання. Спрощена модель досудового розслідування відома ще в римському праві, під впливом якого зазначений інститут в тій чи іншій інтерпретації нині закріплено в правових системах багатьох країн Європи та США. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (2018) розмежовано категорії кримінальних правопорушень, узгоджено строки дізнання та судового розгляду кримінальних проступків, регламентовано статус суб'єктів, уповноважених проводити досудове розслідування у формі дізнання, уточнено перелік процесуальних засобів збирання доказів, визначено порядок застосування судимості до правопорушників тощо. З набуттям зазначеним Законом чинності (2020) відповідно скориговано й сотні інших законів та підзаконних нормативно-правових актів, і не лише суто процесуального характеру.

В умовах дії правового режиму воєнного стану спостерігається тенденція збільшення питомої ваги кримінальних проступків у загальному масиві зареєстрованих кримінальних правопорушень. За офіційною статикою, у січні-березні 2025 року зареєстровано 167,4 тис. кримінальних правопорушень, з них кримінальних проступків – 24,7 тис. Далі показники становили: у 2024 році – 492,5 тис. і 87,8 тис.; у 2023 році – 475,6 тис. і 96,2 тис.; у 2022 році – 362,6 тис. і 73,5 тис. На практиці у формі дізнання за скороченою процедурою (до одного місяця з дня вручення особі повідомлення про підозру) здійснюється розслідування крадіжок, шахрайств, хуліганства та інших умовно «дрібних» правопорушень (усього 126 складів). З урахуванням принципу процесуальної економії, дізнавачу надається право ще до внесення відомостей до ЄРДР невідкладно проводити огляд місця події, відбирати пояснення, призначати

медичне освідування особи, знімати показання технічних пристроїв, вилучати знаряддя вчинення проступку, речі й документи.

Проте підвищення ефективності вирішення правових, організаційних і практичних проблем подальшого запровадження в Україні спрощеного порядку досудового розслідування потребує поглибленого наукового аналізу. Йдеться про цілий комплекс дискусійних питань – від загальної регламентації порядку досудового розслідування у формі дізнання до суто практичних, зокрема дотримання належних процесуальних гарантій і розумних строків провадження, визначення органів (суб'єктів), які уповноважені на розслідування кримінальних проступків (адже відповідно до ч. 3 ст. 38 КПК України, під час досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів), уточнення компетенції дізнавача, органу дізнання та керівника цього органу. Такі та інші пропозиції законотворець вносить у законопроектах, останні викладені у проекті Закону України від 21.06.2024 № 11365).

Наукова новизна отриманих результатів полягає як у власне постановці проблеми, так і в способі її розв'язання. За характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним з перших у національній юридичній науці досліджень дізнання як форми досудового розслідування у кримінальному процесі України, з огляду на сучасний стан законодавства та правоохоронної діяльності, міжнародні правові стандарти в галузі кримінального судочинства та практику Європейського суду з прав людини, у якій обґрунтовано висновки й пропозиції концептуального напрямку, що дозволяють виконати низку завдань теоретичного та прикладного характеру, зокрема:

По-перше, аргументовано, що повноваження керівника органу дізнання, потребують процесуального закріплення шляхом внесення змін до чинного законодавства. В результаті чого обґрунтовано необхідність доповнити КПК України, правом на самостійне здійснення досудове розслідування у формі дізнання, набуваючи при цьому повноважень дізнавача, а також, у випадках здійснення досудового розслідування групою дізнавачів – правом визначати старшого такої групи, який керуватиме діями інших дізнавачів;

По-друге, проаналізовано права та обов'язки дізнавача та уповноваженої особи, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків, в наслідок чого зроблено висновок, що положення щодо наділення уповноваженої особи інших підрозділів повноваженнями здійснювати дізнання викладені без урахування принципу правової визначеності (ст. 8 Конституції України), зокрема чітко не визначене коло таких осіб, порядок та особливості їх залучення до здійснення функцій дізнавача. Визначено та обґрунтовано роль уповноваженої особи, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків, у зв'язку з чим запропоновано доповнити норми КПК України, де визначити його як службову особу, уповноважену наказом Голови Національної поліції України, начальниками ГУНП, начальниками відповідних територіальних підрозділів поліції, або особами, які виконують їх обов'язки, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків;

По-третє, обґрунтовано, що загальний строк досудового розслідування кримінальних проступків не може бути більшим, ніж для нетяжких злочинів. Запропоновано можливість продовження строку досудового розслідування кримінального проступку, прокурором, до моменту повідомлення особі про підозру, у разі неможливості закінчити таке у дванадцятимісячний строк.

Також удосконалені наукові положення, що закріплюють повноваження дізнавачів в частині проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема п. 3 ч. 2 ст. 40¹ КПК України наділяє дізнавача повноваженнями проводити або доручати їх проведення іншим суб'єктам, водночас статті КПК України прямо не передбачають право дізнавача звертатися з клопотанням про проведення, наприклад, обшуку, адже у ч. 3 ст. 234 КПК України дізнавач не згадується як суб'єкт, який може звертатися до слідчого судді з відповідним клопотанням (як, наприклад, слідчий або прокурор).

Дістало подальший розвиток: характеристика історичних передумов запровадження інституту дізнання у кримінальному процесуальному законодавстві України, у тому числі з урахуванням регламентації та практики застосування елементів спрощеного порядку досудового розслідування у дорадянський і радянський періоди;

- бачення перспектив запровадження (імплементації) у національному правовому полі елементів зарубіжного досвіду реалізації інституту кримінальних проступків у Великій Британії, США, Чеській Республіці, Республіці Грузія, Франції, ФРН та інших країнах;

- узагальнення практики Європейського суду з прав людини, юридичних позицій Конституційного Суду України та Верховного Суду (Верховного Суду України), що стосуються здійснення досудового розслідування у формі дізнання.

Емпіричну базу дисертації становлять аналітичні та статистичні дані Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, рішення Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України та Верховного Суду; зведені результати вивчення матеріалів 105 кримінальних проваджень (2021–2024 рр.), по яких здійснювалося розслідування кримінальних проступків у формі дізнання; зведені дані анкетування 60 дізнавачів і 35 слідчих НПУ, 60 прокурорів, 45 адвокатів з Київської, Вінницької, Черкаської, Львівської областей. Використано багаторічний досвід роботи автора в правоохоронній системі.

Доповідь закінчено, дякую за увагу.

По закінченню доповіді присутніми були поставлені наступні **запитання:**

Таран О.В.: При вивченні матеріалів кримінальних проваджень які склади правопорушень Вами були проаналізовані у період 2021-2024 років?

Відповідь: Дякую за запитання. У період з листопада 2021 року по листопад 2024 року, проаналізовано матеріали кримінальних проваджень за наступними складами правопорушень: крадіжка (ч. 1 ст. 185 КК України); шахрайство (ч. 1 ст. 190 КК України); погроза знищення майна (ст. 195 КК України); самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (ч.1 ст. 197-1 КК України); незаконне полювання (ч.1 ст. 248 КК України);

хуліганство (ч. 1 ст. 296 КК України); жорстоке поводження з тваринами (ч.1 ст. 299 КК України); незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (ч. 1 ст. 309 КК України); посів або вирощування снотворного маку чи конопель (ч. 1 ст. 310 КК України).

Хабло О.Ю.: Що Ви розумієте під доцільністю законодавчого унормування прав керівника органу дізнання в контексті предмету дисертаційного дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. Бачення доцільності законодавчого унормування права керівника органу дізнання самостійно здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями дізнавача, а також, у разі здійснення досудового розслідування групою дізнавачів – правом визначати старшого такої групи, який керуватиме діями інших дізнавачів. Наведене обумовлено тим, що порівнюючи зміст визначення «керівник органу досудового розслідування», яке передбачене п. 8 ч. 1 ст. 3 КПК України, з визначенням «керівник органу дізнання», можна зробити висновок, що законодавець не зараховує осіб, які обіймають посади заступників керівників органів дізнання, до керівників у розумінні п. 7-1 ч. 1 ст. 3 КПК України, що є процесуальною проблемою, оскільки в більшості підрозділів дізнання НП України у штаті передбачено посади заступників, та у зв'язку з тим, що законодавець не зараховує вказаних посадових осіб до керівників органу дізнання, виникає логічне питання: чи є особи, які обіймають посади заступників начальників підрозділів дізнання, суб'єктами кримінального процесу?

Грібов М.Л.: Які повноваження дізнавачів в частині проведення слідчих (розшукових) дій Ви пропонуєте доповнити/змінити?

Відповідь: Дякую за запитання. Неузгодженість норм КПК, що закріплюють повноваження дізнавачів в частині можливості проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема п. 3 ч. 2 ст. 40¹ КПК України фіксує повноваження дізнавача проводити або доручати їх проведення іншим суб'єктам, водночас статті КПК України прямо не передбачають право дізнавача звертатися з клопотанням про проведення, наприклад, обшуку, адже у ч. 3 ст. 234 КПК України дізнавач не згадується як суб'єкт, який може звертатися до слідчого судді з відповідним клопотанням як слідчий або прокурор. На практиці це призводить до неоднозначної позиції слідчих суддів у задоволенні таких клопотань. У зв'язку з чим, обґрунтовано необхідність внесення доповнень до пропозиція внести зміни до глави 20 «Слідчі (розшукові) дії», якими доповнити норми статей після слова «слідчий» словом «дізнавач», адже незважаючи на положення статті 300 КПК України, якими визначено, що під час досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, окремі прокурори та судді не підтримують проекти клопотань дізнавачів про їх проведення мотивуючи своє рішення тим, що відповідні статті кримінального процесуального закону не передбачають можливість звернення до суду з такими клопотаннями дізнавача, а лише слідчого та прокурора.

Гелемей М.О.: Чи досліджували Ви практику Європейського суду з прав людини, юридичні позиції Конституційного Суду України та Верховного Суду?

Відповідь: Дякую за запитання. Так, на сучасному етапі розвитку кримінального судочинства важливо узгодити результати наукових досліджень з міжнародними стандартами. Тому актуальними під час проведення досудового розслідування у формі кримінальних проступків є рішення ЄСПЛ. Відповідно до ст. 9 КПК України, кримінальне процесуальне законодавство України застосовують з огляду на практику ЄСПЛ. Нами було опрацьовано значна кількість рішень ЄСПЛ, найактуальнішими поміж них є такі: «Т. та В. проти Об'єднаного Королівства» (1999), «Ічин та інші проти України» (2010), «Свершов проти України» (2008), «Будан проти України» (2016), «Петренко проти України» (2015) та інші. Правові позиції Верховного Суду нами були проаналізовані у 2 та 3 розділах нашого дослідження. Наприклад, при розгляді питання щодо особливостей закінчення дізнання, установлених ст. 301 КПК України, що визначають правила щодо меж строків; в межах питання щодо закриття кримінального провадження; слідчих (розшукових) дій та інше.

Тичина Д.М.: Обґрунтуйте, будь ласка, Вашу позицію щодо вирішення проблеми процесуального статусу уповноваженої особи на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків?

Відповідь: Дякую за запитання. У роботі нами проаналізовано права та обов'язки дізнавача та уповноваженої особи, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків. Положення щодо наділення уповноваженої особи інших підрозділів повноваженнями здійснювати дізнання викладені без урахування принципу правової визначеності (ст. 8 Конституції України), зокрема чітко не визначене коло таких осіб, порядок та особливості їх залучення до здійснення функцій дізнавача. Так, нами визначено та обґрунтовано роль уповноваженої особи, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків, у зв'язку з чим запропоновано доповнити норми КПК України, де визначити його як службову особу, уповноважену наказом Голови Національної поліції України, начальниками ГУНП, начальниками відповідних територіальних підрозділів поліції, або особами, які виконують їх обов'язки, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків.

Після цього було надано слово **рецензентам** роботи:

Доктор юридичних наук, професор Василичук В.І. Рецензент зазначив, що основні положення дисертації свідчать про актуальність обраної тематики. Зокрема, пріоритетом інституту дізнання в Україні є його роль як форми досудового розслідування кримінальних проступків, спрямована на відновлення прав і свобод людини, спричинених кримінальним правопорушенням.

В умовах реформування кримінального законодавства дослідження інституту дізнання набуває все більшого значення. Останнім часом розширюється коло уповноважених осіб на здійснення цього процесу. Інститут дізнання зазнав істотних змін, однак виникає багато дискусійних питань і непорозумінь, коли йдеться про порядок проведення дізнання. Це зі свого боку зумовлює актуальність теми та необхідність ретельного вивчення законодавчої бази, аналізу проблемних питань, які виникають у зв'язку з цим.

За характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним з перших у національній юридичній науці досліджень інституту дізнання як форми досудового розслідування у кримінальному процесі України, з огляду на сучасний стан законодавства та правоохоронної діяльності, міжнародні правові стандарти в галузі кримінального судочинства та практику Європейського суду з прав людини, у якій обґрунтовано висновки й пропозиції концептуального напрямку, що дозволяють виконати низку завдань теоретичного та прикладного характеру.

Основні результати досліджень автора достатньою мірою обґрунтовані. Їх наукова достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони отримані в результаті аналітичної роботи. Позитивним моментом роботи є вміння дисертанта обґрунтовувати власну думку, проводити наукову дискусію із вченими, послідовно, логічно та системно викладати матеріал.

Методологія дослідження побудована вірно, передбачає використання апробованої системи методів та методик. Постановка завдань, визначення об'єкту, предмету та мети наукового пошуку виглядає чітко і зрозуміло та цілком відповідає загальним вимогам. Завдання та мета наукової праці автора в цілому досягнуті.

Матеріал у дисертації викладено логічно, чітко, доступно, юридично коректно. Її структура включає всі необхідні елементи – від обґрунтування актуальності теми до списку основних робіт. Дисертація відповідає вимогам МОН України, що ставляться до такого виду наукових праць.

У цілому, як свідчить зміст роботи, до захисту подано завершене наукове дослідження, у якому розроблено низку наукових підходів, висновків і рекомендацій, які є важливими для подальшого розвитку кримінальної процесуальної доктрини та правозастосовної діяльності.

Загальна оцінка роботи є позитивною, дисертація може бути подана до захисту у разовій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Хахуцяк О.Ю. Рецензентом відзначено, що актуальність обраної автором теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів і заперечень, адже досліджено проблеми проведення дізнання як спрощеної процедури досудового розслідування, визначено його характерні особливості, проведено розмежування дізнання як етапу досудового розслідування та його скороченої процедури. Досліджено зміни до національного законодавства та кримінальне процесуальне законодавство зарубіжних країн в частині регламентації спрощених порядків досудового розслідування. У зв'язку із щоденною діяльністю органів дізнання, виникає все більша кількість питань практичного характеру, пов'язаних із новелами законодавства та новими положеннями КПК України щодо досудового розслідування кримінальних проступків, які зумовлені як відсутністю необхідних коментарів до новітніх норм, так і єдиної узгодженої практики. Таким чином, актуальність зумовлюється необхідністю розвитку науки кримінального процесу в частині дослідження досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання, вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною, методологічною та емпіричною базою дослідження, узагальненням праць вітчизняних та зарубіжних вчених, комплексним аналізом національного законодавства, постановами й ухвалами Верховного Суду, рішеннями Європейського суду з прав людини, ухвалами та постановами національних судів тощо.

Про актуальність цього напрямку дослідження, а отже, і теми, свідчить зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Зі змісту роботи вбачається, що для досягнення поставленої мети дисертантом визначено чіткі завдання, які, з огляду на сформульовані висновки, вдалося вирішити. Не викликає зауважень і правильність визначення об'єкта та предмета дослідження. Репрезентативною є емпірична база дослідження, що безумовно дала автору змогу якнайкраще сформулювати й обґрунтувати наукові положення, висновки та пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства України.

Обсяг використаних у роботі бібліографічних джерел є цілком достатнім.

Слід відзначити хороший літературний стиль, доступність аргументації. Наведене дає підстави для позитивної оцінки дисертації.

Загалом, дисертація В.А. Баранця є цілком завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що висвітлює актуальну тему і має вагоме теоретичне та практичне значення. За рівнем наукової новизни наведені у дисертаційній роботі результати відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Тема роботи, об'єкт та предмет дослідження, її зміст, а також положення та висновки відповідають спеціальності 081 – Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44). Робота може бути рекомендована для подання до розгляду у спеціалізовану вчену раду.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Васи́нчук В.І., відзначив, що ознайомлення зі змістом наукового дослідження засвідчує, що автором для наукового пошуку обрано доволі актуальну тему, оскільки в умовах реформування кримінального законодавства дослідження інституту дізнання набуває все більшого значення. Останнім часом розширюється коло уповноважених осіб на здійснення цього процесу. Інститут дізнання зазнав істотних змін, однак виникає багато дискусійних питань і непорозумінь, коли йдеться про порядок проведення дізнання.

Перелік наукових праць здобувача й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Враховуючи вищевикладене, дисертація Баранця Володимира Анатолійовича на тему: «Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України», відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії та може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Доктор юридичних наук, професор Тихонова О.В. зазначила, що актуальність запропонованого Баранцем В.А. дослідження в умовах сьогодення не викликає сумнівів, оскільки проблемні питання, які були розглянуті дисертантом, лише засвідчують необхідність звернення до обраної тематики.

Зміст дисертації має достатньо високий теоретичний та науково-методологічний рівень виконання поставлених завдань. Теоретичний підхід надав можливість автору аргументовано визначити власну позицію щодо низки питань предмета дослідження. Безумовною перевагою роботи є логічність і послідовність викладення матеріалу.

Для досягнення поставленої мети і виконання зумовлених нею завдань, а також наукового обґрунтування результатів дослідження використано комплекс загальнонаукових, спеціальних і міждисциплінарних методів, що дозволили розкрити проблематику дізнання як форми досудового розслідування у кримінальному процесі України.

Дисертація загалом справила позитивне враження, актуальність повністю підкреслена здобувачем, робота вирізняється якісною науковою новизною та є дійсно затребуваною практикою.

Висновок – подане дисертаційне дослідження має закінчений вигляд. Його зміст має внутрішню логічну побудову.

Баранець Володимир Анатолійович висловив виступаючим та усім присутнім на розширеному засіданні подяку за позитивну оцінку дисертації, за висловлені побажання, зауваження та професійні поради, які сприяли вдосконаленню змісту роботи.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

щодо дисертації Баранця Володимира Анатолійовича на тему: «Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Необхідною передумовою розбудови України як демократичної правової держави європейського рівня є оновлення системи кримінального судочинства, інститути якої покликані забезпечити охорону прав і свобод людини, боротьбу зі злочинністю, захист інтересів суспільства та держави. Серед ключових законодавчих кроків у цьому

напрямі слід вважати сприяння законодавчому утвердженню особливого порядку досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання. Спрощена модель досудового розслідування відома ще в римському праві, під впливом якого зазначений інститут в тій чи іншій інтерпретації нині закріплено в правових системах багатьох країн Європи та США. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (2018) розмежовано категорії кримінальних правопорушень, узгоджено строки дізнання та судового розгляду кримінальних проступків, регламентовано статус суб'єктів, уповноважених проводити досудове розслідування у формі дізнання, уточнено перелік процесуальних засобів збирання доказів, визначено порядок застосування судимості до правопорушників тощо. З набуттям зазначеним Законом чинності (2020) відповідно скориговано й сотні інших законів та підзаконних нормативно-правових актів, і не лише суто процесуального характеру.

В умовах дії правового режиму воєнного стану спостерігається тенденція збільшення питомої ваги кримінальних проступків у загальному масиві зареєстрованих кримінальних правопорушень. За офіційною статикою, у січні-березні 2025 року зареєстровано 167,4 тис. кримінальних правопорушень, з них кримінальних проступків – 24,7 тис. Далі показники становили: у 2024 році – 492,5 тис. і 87,8 тис.; у 2023 році – 475,6 тис. і 96,2 тис.; у 2022 році – 362,6 тис. і 73,5 тис. На практиці у формі дізнання за скороченою процедурою (до одного місяця з дня вручення особі повідомлення про підозру) здійснюється розслідування крадіжок, шахрайств, хуліганства та інших умовно «дрібних» правопорушень (усього 126 складів). З урахуванням принципу процесуальної економії, дізнавачу надається право ще до внесення відомостей до ЄРДР невідкладно проводити огляд місця події, відбирати пояснення, призначати медичне освідчування особи, знімати показання технічних пристроїв, вилучати знаряддя вчинення проступку, речі й документи.

Проте підвищення ефективності вирішення правових, організаційних і практичних проблем подальшого запровадження в Україні спрощеного порядку досудового розслідування потребує поглибленого наукового аналізу. Йдеться про цілий комплекс дискусійних питань – від загальної регламентації порядку досудового розслідування у формі дізнання до суто практичних, зокрема дотримання належних процесуальних гарантій і розумних строків провадження, визначення органів (суб'єктів), які уповноважені на розслідування кримінальних проступків (адже відповідно до ч. 3 ст. 38 КПК України, під час досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів), уточнення компетенції дізнавача, органу дізнання та керівника цього органу. Такі та інші пропозиції законотворець вносить у законопроектах, останні викладені у проекті Закону України від 21.06.2024 № 11365).

Пошук шляхів запровадження спрощеного порядку кримінального провадження в цілому та інституту дізнання зокрема набув доктринального

осмислення у працях учених-процесуалістів різних поколінь, серед яких в контексті цього дослідження виокремлюються Ю. П. Аленін, В. І. Барилюк, О. В. Баулін, В. І. Галаган, Ю. М. Грошевий, В. Г. Дрозд, В. С. Зеленецький, О. В. Капліна, В. С. Кузьмічов, Є. Д. Лук'янчиков, О. В. Мельник, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, Д. П. Письменний, М. А. Погорецький, О. В. Римарчук, В. В. Ринда, М. М. Розін, М. Ю. Романов, Д. Б. Сергєєва, З. Д. Смітєнко, М. С. Строгович, О. В. Таран, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, А. В. Форостяний, О. Ю. Хахуцяк, П. В. Цимбал, М. С. Цуцкірідзе, С. С. Чернявський, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, О. О. Юхно та ін.

Праці згаданих авторів становлять теоретичне підґрунтя для подальших наукових пошуків. Однак в умовах змін законодавства та правозастосовної практики, з урахуванням дії правового режиму воєнного стану, теоретичні, правові й практичні питання спрощеної форми кримінального провадження, зокрема в багаторівневій структурі діяльності Національної поліції України, набувають особливого значення та потребують окремого цільового дослідження, результатом якого мають стати науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вирішення наявних проблем реалізації інституту дізнання у кримінальному процесі, удосконалення відповідних положень кримінального процесуального законодавства і відомчого (міжвідомчого) регулювання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано з урахуванням Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (Указ Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 р. № 454), а також Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 26 жовтня 2021 року (протокол № 20).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розроблення та обґрунтування положень теоретичного і практичного характеру, що пов'язані з визначенням правового змісту застосування інституту дізнання як форми досудового розслідування. Далі на цій основі можна сформулювати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації з удосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі завдання:

- охарактеризувати стан наукових досліджень дізнання як форми досудового розслідування в кримінальному процесі України;
- розкрити доктринальні підходи до визначення дізнання як форми досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків;

- виокремити та порівняти зарубіжний досвід правової регламентації (імплементації) спрощеного порядку досудового розслідування кримінальних правопорушень;
- встановити особливості регламентації процесуального статусу суб'єктів досудового розслідування у формі дізнання;
- оцінити правову природу повноважень керівника органу дізнання на досудовому розслідуванні;
- визначити специфіку обчислення строків досудового розслідування у формі дізнання, умов їх дотримання й порядку продовження;
- встановити особливості збирання доказів під час досудового розслідування у формі дізнання;
- охарактеризувати процесуальний порядок проведення слідчих (розшукових) дій як засобів збирання доказів під час досудового розслідування у формі дізнання;
- сформулювати й обґрунтувати пропозиції й рекомендації щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування у розрізі питань, що розглядаються в дисертаційному дослідженні.

Об'єкт дослідження – кримінальні процесуальні відносини, що виникають, розвиваються та припиняються між учасниками кримінального провадження у зв'язку із здійсненням досудового розслідування у формі дізнання.

Предмет дослідження – дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: *історико-правовий* – дозволив дослідити становлення дізнання у кримінальному процесуальному законодавстві України (підрозділ 1.1); *системного аналізу*, що надав можливість з'ясувати значення інституту дізнання (підрозділ 1.1); *порівняльно-правовий* – надав змогу проаналізувати думку вчених щодо підстав здійснення дізнання, а також норми чинного кримінального процесуального законодавства України і законодавства інших держав (США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Швеція, Австрія, Естонія, Республіка Казахстан та ін.) (підрозділ 1.2); *формально-юридичний* – дозволив проаналізувати зміст норм Конституції України, КПК України, інших законів України, а також з'ясувати зміст і значення вживаних понять і термінів, обґрунтувати висновки і пропозиції щодо їх змін та доповнень (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); *структурно-функціональний* – для аналізу процесуального порядку здійснення дізнання (підрозділи 2.2; 2.3; 2.4 3.1, 3.2); *соціологічний* – для оцінювання поглядів та позицій слідчих, дізнавачів, прокурорів та адвокатів з питань, що досліджувалися; *статистичний* – дозволив узагальнити результати вивчення матеріалів кримінальних проваджень та анкетування; *моделювання і прогнозування* – запропонувати пропозиції щодо вдосконалення чинного КПК України (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3).

Емпіричну базу дисертації становлять аналітичні та статистичні дані Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС) і Національної поліції України (далі – НПУ), рішення Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України та Верховного Суду; зведені результати

вивчення матеріалів 105 кримінальних проваджень (2021–2024 рр.), по яких здійснювалося розслідування кримінальних проступків у формі дізнання; зведені дані анкетування 60 дізнавачів і 35 слідчих НПУ, 60 прокурорів, 45 адвокатів з Київської, Вінницької, Черкаської, Львівської областей. Використано багаторічний досвід роботи автора в правоохоронній системі.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що робота є одним із перших комплексних досліджень проблем здійснення досудового розслідування у формі дізнання. У дисертації на основі опрацювання положень теорії кримінального процесу, аналізу нормативно-правової бази та правозастосовної практики сформульовано висновки і пропозиції концептуального характеру, що дозволяють вирішити низку завдань теоретико-прикладного характеру, зокрема:

вперше:

- з огляду на історико-правові витоки й доктринальні підходи кримінального та кримінального процесуального права доведено, що спрощений порядок кримінального провадження у формі дізнання трансформувався в Україні у самостійний правовий інститут, який спрямований на реалізацію засад економії заходів кримінально-правової репресії й диференціацію кримінально-процесуальної форми досудового розслідування правопорушень, які не мають високого ступеня суспільної небезпеки (кримінальних проступків), що значною мірою сприяє виконанню завдань кримінального провадження, розвантаження слідчих органів, насамперед у системі Національної поліції України;

- наведено аргументацію щодо доцільності законодавчого запровадження процесуального статусу уповноваженої особи, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків запропоновано та обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення такого поняття, під яким пропонується розуміти службову особу, уповноважену наказом Голови Національної поліції України, начальниками ГУНП, начальниками відповідних територіальних підрозділів поліції, або особами, які виконують їх обов'язки, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків (п. 4¹ ч. 1 ст. 3 КПК України);

- доведено доцільність закріплення у кримінальному процесуальному законодавстві додаткових засобів з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань шляхом відібрання пояснень, медичного освідування, отримання висновку спеціаліста і зняття показань технічних приладів і технічних засобів, вилучення знарядь і засобів вчинення кримінального проступку, речей і документів, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей;

удосконалено:

- наукові підходи до продовження строку досудового розслідування, коли внаслідок складності провадження неможливо закінчити досудове розслідування з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку (дізнання) у строк, зазначений у пунктах 1 і 2 частини третьої статті 219 КПК України, такий строк може бути продовжений прокурором у межах строку,

встановленого частиною першої статті 298⁵ КПК України, – який пропонується вважати до тридцяти днів;

– бачення доцільності законодавчого унормування права керівника органу дізнання самостійно здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями дізнавача, а також, у разі здійснення досудового розслідування групою дізнавачів – правом визначати старшого такої групи, який керуватиме діями інших дізнавачів;

– наукові положення, що закріплюють повноваження дізнавачів в частині проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема п. 3 ч. 2 ст. 40¹ КПК України наділяє дізнавача повноваженнями проводити або доручати їх проведення іншим суб'єктам, водночас статті КПК України прямо не передбачають право дізнавача звертатися з клопотанням про проведення, наприклад, обшуку, адже у ч. 3 ст. 234 КПК України дізнавач не згадується як суб'єкт, який може звертатися до слідчого судді з відповідним клопотанням (як, наприклад, слідчий або прокурор);

дістало подальший розвиток:

– характеристика історичних передумов запровадження інституту дізнання у кримінальному процесуальному законодавстві України, у тому числі з урахуванням регламентації та практики застосування елементів спрощеного порядку досудового розслідування у дорадянський і радянський періоди;

– бачення перспектив запровадження (імплементатії) у національному правовому полі елементів зарубіжного досвіду реалізації інституту кримінальних проступків у Великій Британії, США, Чеській Республіці, Республіці Грузія, Франції, ФРН та інших країнах;

– узагальнення практики Європейського суду з прав людини, юридичних позицій Конституційного Суду України та Верховного Суду (Верховного Суду України), що стосуються здійснення досудового розслідування у формі дізнання

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджені й можуть бути використані в:

– *законотворчому процесі* – під час удосконалення законодавства, що регламентує процесуальну діяльність підрозділів дізнання (акт впровадження Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності від 16 січня 2025 року № 04-27/12-2025/13324);

– *правозастосовній діяльності* органів досудового розслідування – з метою розроблення та вдосконалення відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, застосування у практичній діяльності слідчих і дізнавачів, а також під час проведення занять в системі службової підготовки й підвищення кваліфікації (акт Головного слідчого управління Національної поліції України № 57661-2025 від 19.06.2025 року);

– *освітньому процесі* – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів із навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Особливі порядки кримінального провадження», «Дізнання», а також під час підготовки лекцій і проведення

занять за відповідними темами в системі підвищення кваліфікації й спеціалізації (акт Національної академії внутрішніх справ).

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження відображено у вісьмох наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, чотири тез – у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, зокрема:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Баранець В.А. Зарубіжний досвід розслідування кримінальних правопорушень у формі дізнання. *Київський часопис права*. № 1. 2023. С. 331–336. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.51>

2. Баранець В.А. Засоби збирання доказів під час досудового розслідування у формі дізнання : актуальні проблеми теорії та практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2. 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/108>

3. Баранець В.А. Особливості процесуального статусу суб'єкта, повноваженого розслідувати кримінальні проступки. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Вип. 79(5). 2023. С. 219–224.

4. Baranets V. Terms of Pre-court Investigation in the form of Inquiry. *Visegrad Journal on Human Rights*. Issue 4. 2023. P. 5–11. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2023.4.1>

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Баранець В.А. Особливості здійснення дізнання у Франції. *Актуальні дослідження правової та історичної науки (Вип. 53)* : матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф. (Тернопіль – Ополе (Польща), 18–19 верес. 2023 р.). Тенюпіль, 2023. С. 55–57. URL : http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3645

6. Баранець В.А. Окремі аспекти професійної підготовки дізнавачів. *Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 листоп. 2023 р., НАДПСУ). Київ : НАДПСУ, 2023.

7. Баранець В.А. Інститут кримінальних проступків: окремі аспекти правового регулювання. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали XIV Всеукр. наук.-теор. конф., присвяч. пам'яті проф. П.П. Михайленка (Київ, 23 листоп. 2023 р., НАВС). Київ : НАВС, 2023. С. 265–267.

8. Баранець В.А. До питання дотримання прав людини під час доказування при провадженні дізнання. *Юридична клінічна практика: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 листоп. 2023 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. С. 21–25.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стил викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Баранця Володимира Анатолійовича і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Баранця Володимира Анатолійовича на тему: «Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Баранця В.А. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Баранця Володимира Анатолійовича на тему: «Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 24, проти – немає, таких, що утримались – немає.

**Головуючий –
завідувач науково-дослідної лабораторії
з проблем протидії злочинності
ННІПД Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України**

Андрій ВОЗНЮК